

Діва, вдягнена в сонце

ГАЛИНА ГЛОДЗЬ

26 ТРАВНЯ 2026

Мініатюра з рукопису XIII століття

Сьогоднішні читачі Одкровення відразу впізнають у жінці, вдягненій у сонце, Діву Марію — але так було не завжди. Найраніші інтерпретатори не сприймали цього фрагменту як згадки про Матір Божу, трактуючи натомість апокаліптичну жінку як образ Церкви, Духа Святого, Ізраїля, Нового Єрусалима тощо ¹. Марію в ній почали вбачати у V–VI століттях: Епіфаній, Кводвультдеус та Екуменій, у чиєму коментарі до Апокаліпсису образ Марії посідає важливе місце, були першими авторами, які асоціювали образ жінки з дванадцятого розділу Одкровення з Богородицею ². Що далі, то багатшими ставали теологічні асоціації, і поступово

трактування, які пов'язували Богородицю з жінкою, вбраною в сонце, здобули щонайменше три виміри: у них відчитували вказівки на Марію як нову Єву, Богородицю і Царицю Небесну.

Марія як нова Єва

На початку розділу 12 перед нашими очима постають «знамення на небі»: жінка, одягнена в сонце, і великий небезпечний плазун. Йоан, говорячи про звіра, використовує слово δράκων, а не ὄφις, вжите в Септуагінті для змія, який спокушав Єву, а проте в цій зустрічі жінки з драконом легко впізнати повторення едемського сюжету. Важливою підказкою стає подальший текст, адже після перемоги янгольського воїнства автор послуговується термінами δράκων та ὄφις як синонімами: «καὶ ὁβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἄρχαῖος» — «І повержено дракона великого, змія стародавнього» (Одкр 12, 9). Це поєднання цікаве, оскільки раніше Йоан говорить про зміїв тільки в дев'ятому розділі Одкровення, і там йому виразно йдеться про земних істот: «Хвости їхні подібні до гадюк»; тимчасом у розділі про жінку й дракона він згадує вже «змія стародавнього» — вочевидь, того самого, що плазував в Едемі на самому початку часів. Інші імена дракона — сатана і диявол — теж відкриваються в цьому вірші; повнота його суті стає зрозуміла тільки після небесної перемоги.

Коли перша Єва зустрілася зі змієм, він уже поєднував усі ці аспекти: пекельного дракона, змія-спокусника, сатани-супротивника й диявола-обвинувача. На перший план, однак, виходив саме ὄφις, якому легко вдалося звести її, обіцявши, що «відкриються у вас очі, і ви станете, як Бог, що знає добро й зло» (Бут 3, 5). Натомість супроти апокаліптичної жінки та її дитяти звір виходить насамперед як дракон. Цей термін у Новому Завіті використовує тільки Одкровення й тільки на позначення головного представника всіх демонічних сил, що підкреслено вогненно-червоним кольором його шат: це і кров, і відблиски вогнів пекельних. Дракон увінчаний діадемами, тобто в ньому поєдналися влади пекла та цього світу, яким, однак, не вдається знищити ні дитини, ні самої жінки, ні навіть «решток її нащадків» (Одкр 12, 17). Адже саме так і було обіцяно у Протоєвангелії, відповіддю на яке Єрусалимська Біблія називає розділ 12 Одкровення: «Я покладу ворожнечу між тобою і жінкою і між твоїм потомством та її потомством. Воно розчавить тобі голову, а ти будеш намагатися ввіп'ястися йому в п'яту» (Бут 3, 15). Книга Буття протиставляє спроби змія та здійснений чин Євиних нащадків — а водночас нащадків Діви Марії, яка, хоч і має єдиного Сина, через Нього стає Матір'ю всіх людей, «що зберігають заповіді Бога і мають свідчення Ісуса Христа» (Одкр 12, 17). Праматір Єва переступом породжує біль і смерть; натомість Марія, нова Єва, завдяки вірі та послуху уможливорює спасіння, народжуючи Сина Божого.

Марія як Богородиця

Апокаліптична жінка — поза сумнівом, дочка Єви, якій сказано було: «Пмножу вельми болі твої і твою вагітність, в болях будеш народжувати дітей» (Бут 3, 16). Вона, як і кожна земна жінка, «мавши в утробі, кричить, мучившись від потуг пологових та болю родження» (Одрк 12, 2), однак народжує не звичайну людину, а «сина-мужа, що має пасти всі народи жезлом залізним» (Одрк 12, 5), тобто Месію. І хоча згодом Отці Церкви говорили про те, що дівоцтво Марії в народженні проявилось в безболісних пологах, підкреслення фізичної муки Матері в Одкровенні здається особливо влучною вказівкою на поєднання у Христі людської та божественної природ.

У цьому образі можна помітити й античні, і єврейські впливи. Багато перших читачів, поза сумнівом, упізнавали тут відлуння сюжету про Аполлона і дракона, який погрожував Аполлоновій матері Лето, коли вона була вагітна божеством³. Так само виразний був старозавітний контекст — пророцтво Ісаї, яке для християн стало месіанським: «Ось дівиця зачала, і породить сина і дасть йому ім'я Еммануїл» (Іс 7, 14). Ці прецеденти — і з язичницьких текстів, і зі Старого Завіту — пробуджували в читачах очікування, що божественне Дитя зрештою знищить дракона⁴.

Перегуки між жінкою, вдягнутою в сонце, і Дівою Марією помітні вже на буквальному рівні біблійної історії про народження Ісуса. Дракон, що поєднав у собі сили пекельні й цьогосвітні, чекає, коли ж апокаліптична жінка народить дитя, щоб його пожерти (Одрк 12, 4), як цар Ірод очікує на повідомлення мудреців про місце народження Ісуса (Мт 2, 7-8) — цареві, звісно, бракує здатності дракона здалека бачити жертву. Жінка втікає в пустелю — традиційне місце, де ховаються переслідувані (пор. Вих 2, 15; 1 Мкк 2, 29-30), у безпечне місце, приготоване від Бога. Так само в пустелю єгипетську втікають Марія, Йосип і Дитяtko, яким вказує на безпечне місце ангел: «Устань, візьми дитяtko і його матір, і втікай в Єгипет, і перебудь там, поки я тобі не скажу, бо Ірод розшукуватиме дитя, щоб його вбити» (Мт 2, 13). Жінці доводиться перебувати в пустелі лише тимчасово, «за часу, часів і півчасу» (Одрк 12, 14), — і Христова родина може повернутися в Ізраїль після смерті Ірода (Мт 2, 20). Нарешті, дракон, розлючений, що не зміг скривдити жінку і її дитя, переносить свій гнів і прагнення пожерти на її решту її нащадків (Одрк 12, 17), так само, як Ірод, розлючений через обман мудреців зі сходу, наказує «повбивати у Вифлеємі й по всій його окрузі всіх дітей, що мали менше, ніж два роки» (Мт 2, 16); на жаль, повтор слова «розлючений» у цих двох випадках є тільки в перекладі Івана Хоменка, а не в грецькому тексті Біблії.

На історичну реальність, як зазначають коментарі до Єрусалимської Біблії, вказує ще й

особливе формулювання, яким описане дитя: «І народила сина-мужа (υἱός, ἄρσεν)» (Одрк 12, 5). Для сьогоднішнього читача це звучить непотрібним повтором, адже син і є чоловіком, але підкреслення статі дитини водночас увиразнює історичне існування хлопчика. Звісно, історичністю ситуація не обмежується, адже Йоанові йдеться більше про метафізичний та есхатологічний вимір. Тому Одкровення оминає земне життя дитини — Месії й Сина Божого — та переходить одразу до чуда Господнього втручання, яким Він опиняється біля трону Отця: «І вознесено дитя її до Бога та престола його» (Одрк 12, 5). Історія земна передана через Матір; Син у славі Своїй відкриває перспективу земної та Небесної Церкви, яка Його продовжує (тут уможливлується також погляд на Марію як на Матір Церкви).

Але крик апокаліптичної жінки — це не лише прояв людських мук. Це також урочиста прокламація, обіцянка спасіння та остаточної перемоги небесних сил. Жінка, вдягнена в сонце, своєю появою попереджає боротьбу між Михаїлом і його ангелами та драконом. Її образ — це начебто вісник, за яким виступають янголи, щоб скинути сатану в бездонне провалля⁵.

Марія як Цариця

Жінку-знамення в небі асоціюють із Внебовзяттям Діви Марії: вона постає тут як цілковито фізична особа, а не дух; надприродні риси, отримані Богородицею після взяття на небо, без перешкод співіснують із її людським тілом. Після Внебовзяття Марія набула всюдисущості — вона може являтися в будь-якому місці і в будь-який час; вона, поки що єдина, вічна та вбережена від старіння. Тож видіння, яке було Йоанові, стало першим із цілого ряду чудесних видінь, свідками яких були й досі стають уже звичайні люди. У цій реальній присутності проявляється материнське піклування Богородиці про людство, а водночас — її царська постава: Діва не тільки дбає про людство і Церкву, а й панує над ними, керує ними.

Перший вірш розділу 12 підкреслює царську природу апокаліптичної жінки. Її одяг — сонце, яке символізує Бога як у Старому («Господь Бог — сонце і щит» у Пс 83/84, 12), так і в Новому Завіті («Я побачив з неба світло понад сяйво сонця», — розповідає Павло про своє навернення по дорозі в Дамаск у Діян 26, 13). Вінець (στέφανος) на її голові — це корона переможця, в якій сяють дванадцять зірок — колін Ізраїля та Христових апостолів. Це символ повноти світу, який після небесної перемоги схилиться перед жінкою та її дітям.

Нарешті, місяць під ногами жінки — це типовий атрибут язичницьких богинь у західному світі⁶. Насамперед спадає на думку його зв'язок із родючістю, що актуалізується у сцені пологів, але варто згадати також про інші асоціації з цим символом, характерні також для Діви Марії. В

індоєвропейських мовах «міряти» та «місяць» походять із одного кореня: місяць — це найточніший у природі засіб відмірювання часу. Він постійний і вірний, а проте весь час перебуває у змінності, тому виразно вказує на ідею вічності⁷. Стоячи на ньому, Богородиця підноситься над вічністю, водночас беручи в ній безпосередню участь як Та, що навіки сказала Господові: «Так».

ГАЛИНА ГЛОДЗЬ

26 ТРАВНЯ 2026

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in </home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php> on line **284**

Примітки

1. O'Hear, Natasha and Anthony O'Hear. Picturing the Apocalypse: The Book of Revelation in the Arts over Two Millennia. Oxford University Press, 2015, p. 114.
2. Warner, Marina. Alone of All Her Sex: The Myth and Cult of the Virgin Mary. Oxford University Press, 2013, p. 96.
3. Kovacs, Judith and Christopher Rowland. Revelation: The Apocalypse of Jesus Christ (Blackwell Bible Commentaries). Wiley-Blackwell, 2003, 134.
4. Barton, John, and John Muddiman, editors. The Oxford Bible Commentary. Oxford University Press, 2001, p. 1296.
5. Warner, Marina. Alone of All Her Sex: The Myth and Cult of the Virgin Mary. Oxford University Press, 2013, 292.
6. Warner, Marina. Alone of All Her Sex: The Myth and Cult of the Virgin Mary. Oxford University Press, 2013, p. 302.
7. Warner, Marina. Alone of All Her Sex: The Myth and Cult of the Virgin Mary. Oxford University Press, 2013, p. 308.